

Critic's Point

Δύο ενδιαφέρουσες συναυλίες ΚΟΑ: έλληνικά έργα και αρχιμουσικοί.

6/2014.

του ΓΙΩΡΓΟΥ ΛΕΩΤΣΑΚΟΥ.

ΜΟΝΑΔΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ παρακολούθησεως τῆς τελευταίας συναυλίας τῆς ΚΟΑ τὸ συναρπαστικὸ πρόγραμμα τοῦ α' μέρους. Τὸ β' περιλάμβανε τὴν Πέμπτη Συμφωνία Τσαϊκόφσκυ. Ἀνήκει στὰ πέντε τόσο πολυπαιγμένα ἐν Ἑλλάδι ἔργα, ὥστε εὐχαρίστως θὰ ἀπαγόρευα δημοσίᾳ ἐκτέλεσή τους γιὰ 50 χρόνια: εἶναι οἱ Συμφωνίες ἀρ. 4, 5 καὶ 6, αὐτὲς καὶ μόνον (ποτέ ἢ 1η, 2η καὶ 3η!) τοῦ Τσαϊκόφσκυ, ἡ Συμφωνία «τοῦ Νέου Κόσμου» τοῦ Ντβόρζακ καὶ οἱ «Πίνακες ἀπὸ μιὰ Ἐκθεση» τοῦ Μούσσοργκσκυ, στὸ πρωτότυπο γιὰ πιάνο καὶ στὴ θεία ἐνορχήστρωση τοῦ Ραβέλ. Ἀπὸ τὸ 1955, ὅταν δόθηκε τὸ α' Φεστιβάλ Ἀθηνῶν, ὡς τὸ 1983, ὅταν μεταπολιτευτικὰ ἀφανῆς διευθυντῆς του ἦταν ὁ φαταούλας «ἀτζέντης» Θόδωρος Κρίτας (1914-2002), εἶχα μετρήσει 18-20 ἐκτελέσεις **καθεμιάς** τῶν τριῶν συμφωνιῶν Τσαϊκόφσκυ καὶ τοῦ Ντβόρζακ καὶ ἔκτοτε ἀπλῶς ἀπερχόμενον. Αὐτὴ τὴ φορά, νοσηρὴ περιέργεια, μὲ κράτησε στὸ β' μέρος: μούτζωσα ἐαυτόν.

Στὸ α' μέρος, εἶχαμε τὴ β' σὲ δεκατρία χρόνια, ἐκτέλεση ἑνὸς **θαυμάσιου** ἑλληνικοῦ ἔργου, καὶ ἓνα ἀπὸ τὰ ἐλάχιστα κοντσέρτα γιὰ ἄρπα τοῦ διεθνοῦς ρεπερτορίου. Κεκλημένος ἀρχιμουσικός, ὁ ἄριστος Πολωνὸς **Μιχάλ Νασταρόβιτς** καὶ σολίστ ἡ νέα ἑλληνίδα ἀρπίστα **Γωγὼ Ξαγαρά**.

1. ΖΕΡΒΟΣ, ΓΙΩΡΓΟΣ (γ. 1947): Α' μέρος τοῦ μπαλλέτου «Ἔρως καὶ Ψυχὴ» (4 μέρη συνολικά, χορογραφία Ἀποστολίας Παπαδαμάκη) 1997), μία ἀπὸ ἑκατοντάδες παραγγελίες τοῦ Μεγάρου σὲ συνθέτες, (ἀρκετὲς μάλιστα ἔργα σκηνικά!) πού, ζῶντος τοῦ Λαμπράκη, παίζονταν μόνον ἄπαξ καὶ κατόπιν, παραδίδονταν πονηρότατα στὴ λήθη. Ὁρθότατα ὁ ἀρχιμουσικός Νίκος Τσουῆλος, εἶχε ἐπισημάνει, σιβυλλικά

για πολλούς, ότι στη σύγχρονη (έλληνική) μουσική, ζητούμενο δὲν ἦταν ἡ πρώτη ἀλλ' ἡ δεύτερη ἐκτέλεση. Ἦμουν ἤδη κατατρεγμένος (δὲν ἀπορῶ γιατί) ἀπὸ τὸ τότε Δίφωνο, πού ἀπέρριψε μερικῶς ἀρνητικὴ κριτικὴ μου γιὰ τὸ Μῆνα Χοροῦ στὸ Μέγαρο, ὅπου ἀνεβάστηκε καὶ τὸ μπαλλέτο Ζερβου. Ἀπὸ βιντεοσκόπηση, λόγο ἀπουσίας ἐξ' Ἀθηνῶν, εἶχα κρίνει τότε εὐμενέστατα τὸ ἔργο (α' ἐκτ. 29.11.1977). Τὴν κριτικὴ δημοσίευσε τελικὰ ἡ ἐφημερίδα *Γνώση*, Δευτ., 20.2.1998, τόσο βραχύβια ὥστε δὲν ὑπάρχει μήτε κἂν στὶς βιβλιοθηκὲς *Ἐθνικὴ καὶ Βουλῆς*— τὸ ἀπόκομμα σώζεται μόνο στὸ Ἀρχεῖο μου. Ἔτσι τὸ ξανάκουγα σὰν νέο: ἀργό, δραματικώτατα φορτισμένο «τέμπο», σκέψη ρωμαλέα καὶ διαυγής, ὀλοκληρούμενη σὲ τεράστια νωπογραφία, μὲ εὔστοχα διάφωνα tutti σὲ εὐγλωττες ἡχοχρωματικὲς ἀντιθέσεις καὶ ἀτμοσφαιρικώτατες διακυμάνσεις ψυχικῆς διαθέσεως. Ἀπὸ τὶς ἀξιολογότερες σελίδες Νεοελληνικῆς Μουσικῆς τοῦ β' μισοῦ τοῦ 20οῦ αἰ., ἀγαπήθηκε ἰδιαίτερα ἀπὸ ἀρχιμουσικὸ ἀναδείξαντα δι' αὐτῆς ἀναμφισβήτητα ἔμφυτη μουσικότητα ἀνθοφορήσασα σὲ ἐπαγγελματικώτητα.

2. ΜΠΟΥΑΛΑΝΤΙΕ, ΦΡΑΝΣΟΥΑ [Boieldieu, François, 1775-1834]: «Κοντσέρτο γιὰ ἄρπα καὶ ὀρχήστρα», ντο μείζ. (1800 ἢ 1801), τρία μέρη. Γνωστὸς ἐν ζωῇ ὡς «γάλλος Μότσαρτ», συνέθεσε 38 ἀξιολογότερες ὅπερες, πού πρόσφατα ἀνακαλύπτονται ξανά ὅπως ὁ «Χαλίφης τῆς Βαγδάτης» [Le Calife de Bagdad, 1800] γνωστὸς κυρίως ἀπὸ τὴν εἰσαγωγή του, καὶ τὸ ἀριστούργημά του «Ἡ Λευκὴ Κυρία» [La Dame blanche, 1825], 3πρακτὴ κωμικὴ ὄπερα, κείμεν. Eugène Scribe. Πλὴν τοῦ Κοντσέρτου, ἔγραψε 5 (σύνολο: 20 περίπου) ἔργα μουσικῆς δωματίου μὲ ἄρπα, πού προφανῶς καὶ δικαίως λάτρευε. Τὸ κοντσέρτο εἶναι μουσικὸ διαμαντάκι πού τὴ λάμψη του, μὲ ιδεώδη συμπαραστάτη τὸ Νασταρόβιτς, ἀνέδειξε στὸ ἄρτιο ἢ Ξαγαρά, ἀνασύροντας ἀπὸ τὴν ἄρπα «περλέ» φορτεπιάνο ναπολεόντειας ἐποχῆς. Τὸ β', ἀργὸ μέρος, σὲ ἐλάσσονα μὲ χρωματικὴ γραμμὴ (ἔγχορδα) καὶ τολμηρὲς γιὰ τὴν ἐποχὴ «μετατροπίες», ἀκούγεται ὡς πρόδρομος τοῦ Andante con moto, μι ἐλ., στὸ μπετοβενικὸ Κοντσέρτο ἄρ. 4 γιὰ πιάνο, ἔργο 58 (1805-06). Τὸ γ', εἶναι ἀμεσότατα ἀπομνημονεύσιμο. Τὸ σχοινοτενέστατο μπὶς τῆς σολίστ, ἦταν μεταγραφή Σονάτας γιὰ πιάνο τοῦ Ντομένικο Σκαρλάττι (1685-1757);

3. ΤΣΑΪΚΟΦΣΚΥ, ΠΙΟΤΡ ΙΛΙΤΣ (Tchaikovsky, Pyotr Ilyitch, 1840-1893): «Συμφωνία αρ. 5», μι έλ., έργο 64 (1888) «κυκλικής» μορφής, 4 μέρη. Άτυχής στιγμή ίκανού άρχιμουσικού, τó έργο άκούστηκε με κάπως έλλειμματική σέ πιανίσσιμι δυναμική, όμοιόμορφα παχύρρευστη αντίστιξη χωρίς αντίθέσεις πυκνότητας. Τενεκεδόηχο τó σόλο κόρνου στο β' μέρος Andante cantabile, θύμιζε τήν πρό 25ετίας ΚΟΑ. Συμπέρασμα: 45 λεπτά άδικοχαμένα (Αΐθουσα ΧΔΛ, 31.1.2014).

* * *

ΟΜΟΙΩΣ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΥΣΑ, άλλά σχεδόν έν συνόλω, ή έπόμενη συναυλία της Κ.Ο.Α. με άρχιμουσικό τόν Κάρλο (Κάρλ-Κάσπαρ) Τρικολίδη (γ. 1947) και σολίστ τήν πιανίστα Δόμνα Εύνουχίδου. Τόν Τρικολίδη πρωτάκουσα, άρχές άπριλιανής δικτατορίας, Κυριακή πρωΐ, 12.11.1967, ύπό νεροποντή, στο θέατρο Άκροπόλ επί κεφαλής τής Συμφωνικής του Δήμου Άθηναίων, σέ έποχή όπου και ή μουσική ήταν μουδιασμένη λόγω τής πολιτικής άνατροπής, άσφαλώς ύπο τίς τότε συνθήκες, λιγότερο δυστυχώς άπό σήμερα πού καταδικατορεύεται άπό βαθύπλουτους, ύπερφίλους και άμουσότατους έρασιτέχνες. Θυμούμαι ένα λεπτό, μετρίου άναστήματος παλληκαράκι, άπολλώνειας όμορφιάς πού του άφιέρωσα διθύραμβο (βλ. *Τά Νέα*, Πέμπτη 16.11.1967, σελ. 2), σέ πρόγραμμα άσυνήθιστο τά χρόνια εκείνα: Κουαρτέτο για Όρχήστρα του Κάρλ Στάμιτς (1745-1801), Συμφωνία αρ. 35, έργο Κ. 385, ρε μείζ. (1782) του Μότσαρτ και Συμφωνία αρ. 104, ρε μείζ. (1795) του Χάυντν. 47 όλόκληρα χρόνια, καίτοι πάντα ένήμερος τής άνοδικής πορείας του, δέν θυμούμαι νά ξανάκουσα τόν Τρικολίδη: ξανάβλεπα τώρα έναν αυτονόητα ώριμο ήλικιακά άλλ' άπίστευτα ώριμότερο μουσικά, γεροδεμένον άσπρομάλλη, πού μου χάρισε ίσως τήν ώραιότερη ζωντανή εκτέλεση τής 4ης Συμφωνίας του Μπροϋκνερ πού έχω άκούσει. Τά έργα του προγράμματος κατά σειρά:

1. ΚΟΥΜΕΝΤΑΚΗΣ, ΓΙΩΡΓΟΣ (γ. 1959): *Amor Fati* (Έρωσ Πεπωμένου), πάνω σέ μιá ρήση του Καζαντζάκη. Τρίτη εκτέλεση συγχρόνου (και παλαιότερων, δυστυχώς) έλληνικού έργου έντός 5ετίας, άποτελεϊ θαύμα!!! Η πρώτη: Όρχήστρα Χρωμάτων ύπό Μίλτο Λογιαόδη, 9.7.2009. Η δεύτερη: Κ.Ο.Α ύπό Άλκη Μπαλτά, 19.3.2010 (βλ. κριτικές μου, έφ. «Έξπρές», αντίστοιχα: 18.7.2009 και 10.4.2010).

Πιθανολογούμενη αναζήτηση μορφής μὴ ἐμπεριεχομένης σ' αὐτὴ τὴ γοητευτικότερη ριπὴ αἰγαιοπελαγίτικης αὔρας, χαρακτηρίζει τὴν πάντως καθαρότερη ἀπόδοση Τρικολίδη, δίνοντας ὅμως στὸν ἦχο βαρύτητα λίγο μεγαλύτερη ἐκείνης πού χρειάζεται γιὰ νὰ μαγέψει...

2. ΜΟΤΣΑΡΤ, ΒΟΛΦΓΚΑΝΓΚ ΑΜΑΝΤΕΟΥΣ (Mozart, Wolfgang Amadeus, 1756-1791): Κοντσέρτο γιὰ πιάνο καὶ ὄρχηστρα, ἀρ. 17, σολ μείζ., ἔργο Κ 453 (1784), σύγχρονο τοῦ ἀνεπανάληπτου Κουίντέτου γιὰ πιάνο καὶ πνευστὰ, μι ὕφ. μείζ. πού ὁ Μότσαρτ κάποιαν ἐποχὴ θεωροῦσε ὡς τὸ ωραιότερο ἔργο του. Τὸ θεωρῶ ἕνα ἀπὸ τὰ βαθύτερα (σωστὴ φιλοσοφία μουσικῆς) Κοντσέρτα του γιὰ πιάνο. Ἀβρότατα πλαισιωμένη ἀπὸ Τρικολίδη καὶ Κ.Ο.Α. ἡ Εὐνουχίδου τὸ παραμόρφωσε ἠχητικὰ μὲ ἄμουση κατάχρηση πεντάλ: ὅ,τι ἔφτιαχνε μὲ τὰ χέρια, διέλυε μὲ τὸ πόδι. Κρίμα.

3. ΜΠΡΟΥΚΝΕΡ, ΑΝΤΟΝ (Bruckner, Anton, 1824-1896): Συμφωνία ἀρ. 4, μι ὕφ. μείζ., «Ρομαντικὴ». Ἱστορικὴ ἐρμηνεῖα στὰ χρονικά τῆς Κ.Ο.Α. Ἄκρα οἰκονομία κινήσεων τοῦ ἀρχιμουσικοῦ, ἀποκάλυψε τὴν ἀπὸ μέρους του ἀφομοίωση μέχρι μυελοῦ ὀστέων, τῆς μεγαλειώδους παρτιτούρας ὡς ἄρρηκτης ἐνότητος μορφῆς καὶ ψυχῆς. Ἡ ὑπέροχη ἀναγλυφικότητα τοῦ θεματικοῦ ὕλικου, ἀντιληπτὴ ἤδη ἀπὸ τὸ α' μέρος, ἡ συνοχὴ τῆς ροῆς του πού ἀνῆγε τίς μεταμορφώσεις του σὲ φυσιολογικὴ συνέπειά της (λ.χ. ἀλησμόνητη ἢ κατακλειδὰ τοῦ β' μέρους, Andante), ἢ ἀνάδειξη τοῦ οὐσιαστικοῦ ρόλου τῶν ξυλίνων, πού συνήθως, στὴν ἐνορχήστρωση τοῦ Μπρουῦκνερ, ἀντιμετωπίζονται ὡς ἀμελητέος συνδετικὸς ἴστος μεταξὺ χαλκίνων καὶ ἐγγόρδων, ἢ μεταμόρφωση τῆς λάμπσεως τῶν χαλκίνων (ὅσοδήποτε προβληματικῆς στὴν Κ.Ο.Α: πρὸς στιγμὴν ἀνατριχιάσαμε στὸ φινάλε τοῦ α' μέρους...) σὲ φῶς ἄκτιστον καὶ ἀνέσπερον, τὸ πῶς τραγουδοῦσαν καὶ συνέκτιζαν τὸ σύνολο ἀκόμη καὶ οἱ «ἔσχατες» (;) τῶν δευτερευουσῶν φωνῶν, ἢ σταδιακὴ ἀνθοφορία-ἀνάπτυξη τοῦ ἀρχικοῦ θέματος (ταυτοφωνία χαλκίνων) τοῦ δ' μέρους, μᾶς μάγεψαν. Θεωρούσαμε ἀνέφικτη τὴν μεταμόρφωση καὶ ἀξιοποίηση τοῦ γνωστοῦ μας ἦχου τῆς Κ.Ο.Α. σὲ τέτοιο βαθμό, τὴν ἀνάδειξη Πακτωλοῦ μουσικῆς οὐσίας πίσω ἀπὸ μιὰν ἀπατηλότερα ἐπιφανειακὴ «ὁμοιομορφία». Μεγάλη ἐρμηνεῖα, ἐμβληματικοῦ μαέστρου! (Αἴθουσα ΧΔΔ, 7.2.2014).